

Trón Zsuzsanna*

Kari hírek, tudományos rendezvények

A márciusi szám óta több nívós esemény is zajlott karunkon. A DEX műhely meghívására érkezett karunkra **Győri Gábor** politológus, aki február 16-án „A német nagykoalíció” címmel tartott előadást. Az eredetileg öszre tervezett beszélgetés eltolódásának előnyeként megjegyezte az előadó, hogy féléves működése alapján immár értékelhetjük is a 2005-ös németországi választások váratlan eredményeként létrejött kormányzat munkáját.

A politológus először is felvázolta a német pártpaletta és a 2005. szeptember 18-i választások részletes eredményeit. A palettán két nagy tömörülés található: az egyik a Szociáldemokrata Párt (SPD), melynek kancellárjelöltje Gerhard Schröder volt, a másik a CDU/CSU uniója, ahol kancellárjelöltként Angela Merkelt állították az előtérbe. A keresztény testvérpártok – a Kereszténydemokrata Unió (CDU) és a Keresztényszociális Unió (CSU) – hagyományosan egy frakciót alkotnak a parlamentben, igaz két külön pártról van szó, melyek megállapodást kötöttek, hogy az egyik (a CSU) csak Bajorországban indulhat, míg a másik Németország többi részében. A palettán több kisebb párt található még, így a Zöldek, a liberális Szabad Demokrata Párt (FDP), valamint a volt NDK-s uralkodó párt utódpartja, a PDS, és egy új nyugat-német párt közös listája, a Baloldal/PDS. A választási eredményeket és a „meglepetéseket” a következő táblázat foglalja össze:

Párt	CDU/CSU	SPD	FDP	Zöldek	Baloldal/PDS
Választási eredmény (zárójelben a változás 2002-höz képest)	35,2% (-3,3%)	34,3 (-4,2%)	9,8% (+2,4)	8,1% (-0,5%)	8,7% (+4,7%)
Nyugat	37,5%	35,1%	10,2%	8,8%	4,9%
Kelet	25,3%	30,5%	7,9%	5,1%	25,4%
Az 5 legnagyobb közvélemény-kutató átlagos előrejelzése	41,5%	33,8%	6,8%	7%	8%

A választás igazán két párt eredményét illetően hozott meglepetést: CDU/CSU jóval kevesebb szavazatot kapott, mint a közvélemény-kutatók előrejelzései sejtették (a táblázat utolsó sorából jól látható, hogy 41 százalék fölötti eredményt jósoltak). A drámai visszaesésből a szavazatok tekintetében elsősorban az FDP profitált. Érdekességként Győri Gábor

* Trón Zsuzsanna, egyetemi tanársegéd a Debreceni Egyetem Közgazdaságtudományi Karán. E-mail: zsuzsanna.tron@econ.unideb.hu

kiemelte, hogy az öt legnagyobb közvélemény-kutató becslése összesen 11,9 százalékkal tért el a valós eredménytől. Ebből átlagosan 6,3 százalékat tévedtek a CDU javára, míg 3 százalékkal alábecsülték az FDP-t. A többi három pártnál a tévedés összesen 2,6% volt, ami nem számottevő.

A váratlan eredmény okaként az előadó öt okot sorolt fel. Először is a közvélemény-kutatások mindig irreálisan alacsony képet nyújtottak a SPD valós támogatottságáról, aztán látványos fordulatot hozott a Merkel – Schröder médiavita Schröder és pártja javára. A következő érv, hogy a CDU kampányát több kellemetlen epizód is terhelte, így például az adóelképzelések, valamint keletnémet-ellenes kirohanások, amelyeket az SPD kíméletlenül ki is használt. Ebből következik a negyedik ok is, mely szerint az SPD kampánystábja mindig is gyorsan és erélyesen reagált az CDU/CSU által nyújtott lehetőségekre. Győri megítélése szerint a keresztény pártok még mindig nem érték el az SPD professzionalizmusát a pártkampányok szervezésében.

Az előadás következő részében a koalíciós tárgyalásokat és a kormányalakítás menetét mutatta be Győri Gábor. A megvalósítható lehetőségek közül csak néhánynak volt politikai racionalitása is. A PDS-szel minden parlamenti párt kizárta a koalíció lehetőségét. Szóba jött tehát egy nagykoalíció a CDU és az SPD között, egy „közlekedési lámpa”-koalíció a „piros” SPD vezetésével a Zöldek és a „sárga” FDP között, valamint egy CDU/CSU – FDP – Zöld-koalíció. Az FDP viszont már a választás estéjén kosarat adott a kormányzó pártoknak. A CDU ezek után leült a zöldekkel tárgyalni, de érezhető volt, hogy ez is pro forma egyeztetés inkább, és már mindenkinek a nagykoalíción járt az esze. A keresztény – zöld egyeztetés néhány óráig tartott csak, ekkor ugyanis nyilvánvalóvá vált, amit a kutató szerint néhány túlbuzgó elemzőn kívül szinte mindenki világosan látott: minimális az átfedés a két párt programja között. Ezek után megkezdődött az egyeztetés azon két párt között, amelyek reális koalíciót képesek alkotni. Érdekességként említette a politológus, hogy a német történelemben ez már a második nagykoalíció, az első a 60-as években kormányzott egy ideig.

Győri Gábor elmondta, hogy már a legalapvetőbb kérdésben is ütközött a CDU és az SPD véleménye: abban, hogy ki vezesse kormányt. A keresztény unió Merkel választási blamáza ellenére világosan kiállt Merkel kancellársága mellett (hogy nyomatékosítsák támogatásukat, még a választás másnapján a frakció az eddigi legjobb eredménnyel választotta újra frakcióvezetőnek Merkelt), és az SPD is kitartott a Schröder által hangoztatott cél mellett, mely szerint a következő kormány élén is a szociáldemokrata kancellárnak kell állnia.

Rövid ideig kiutat látszott mutatni az SPD által javasolt úgynevezett „izraeli megoldás”, mely az ottani nagy pártok 80-as évekbeli koalícióját imitálta volna; ez esetben mindkét vezető két-két évet kormányozhatott volna. A CDU azonnal visszautasította a javaslatot, utalva arra, hogy ennyi bizonytalanság után joguk van a polgároknak stabil és kiszámítható viszonyokra. Az SPD végül jelezte, hogy 18 hónap is megfelelne nekik, és a CDU két és fél évet kapna kettő helyett, de ez sem vitte előbbre a tárgyalást.

Győri szerint az SPD szeptemberi fellépésének célja az volt – Schröder imázsának védelmén túl –, hogy a közvéleményben kialakítsa a szociáldemokrata győzelem illúzióját és így felértékelje a szociáldemokraták koalíciós részvételének árát. Az előadó szerint a cél jogos volt, de az eszköz átlátszó és vissza is üthet, ha nem sikerül elhiteni a választókkal a „győzelem” illúzióját. A szociáldemokratáknak el kellett kezdeni azzal a kérdéssel is foglalkozni, hogy vajon Schröder regnálása tényleg annyira áldásos volt-e, mint azt a vá-

lasztási eredményből kiolvasták. Ha nem, akkor az erős tárgyalási pozíció kevésbé fontos, mint a megújulás és átalakulás lehetősége, mivel hosszú távon csak ez ad reményt egy új – és talán tartósabb – többség által támogatott politikai program és vezetői réteg kialakítására. Elképzelhető, hogy az erről szóló gondolkodásra az ellenzéki padsorok több lehetőséget adtak volna az SPD-nek.

Karunkon járt a DAB közgazdasági munkabizottságának szervezésében **Halm Tamás** közgazdász, a Nemzeti Fejlesztési Hivatal elnökhelyettese, aki a Magyar Köztársaság fejlesztési stratégiáját ismertette mindazokkal, akik február 23-án az A/19-es előadásban egybegyűltek. Az előadás „*Célegyenesben Magyarország II. Nemzeti Fejlesztési Terve (NFT)*” címmel került meghirdetésre, de az előadó rögtön a kezdetekkor pontosított, mondván, hogy erről még szó sincsen, az NFT félig kész állapotban várja a társadalmi egyeztetés eredményeit.

Az előadó három fő kérdést járt körül. Először is tisztázta, hogy miért is készül egy nemzeti fejlesztési terv. Azoknak az országok, amelyek az Európai Unió fejlesztési támogatásaiban részesülnek, tervet kell készíteniük arról, hogy hogyan és mire fogják fordítani a tervezett forrásokat. Az NFT I. tervezésénél és megvalósításánál az volt a fő cél, hogy az ország minél többet le tudjon hívni az uniós pénzekből. Ennek a célnak a kritikájaként Halm Tamás egy egyetemi a hasonlattal élt: tanulmányi ösztöndíjat kapni jó, de nem ez a fő cél. A cél, hogy az ösztöndíj segítségével – esetleg külföldön – szerzett tudást és tapasztalatot a hallgatók fel tudják használni tehetségük kibontakoztatására, és később kedvező állást és ezzel sikeres életet tudjanak elérni. Az NFT-vel tehát a cél nem maga a – kb. 7000 milliárd (!) forint nagyságrendű – támogatás megszerzése, hanem, hogy a nagy közös belső piacból származó hasznokat az ország ki tudja használni.

A második fontos kérdés, hogy mire fordítsuk a pénzt. A közgazdász egy Széchenyi *Hitel* című művéből vett idézettel érzékeltette, hogy ehhez hasonló kérdések már másfél évszázaddal ezelőtt is felmerültek, és a viták akkor is főként politikai és gazdasági érdekek mentén alakultak. Ahhoz, hogy egy álláspont (az „országstratégia”) a leginkább védhető legyen, a lehető legszélesebb körből kell bevonni a stratégiát formáló partnereket. A terv megalapozásához a legnevesebb kutatóintézeteket kérték fel, ezek több ezer oldalnyi tanulmányt készítettek; szakértői műhelymunka folyt 84 kiemelkedő szakember részvételével, akik a gazdasági és a politikai élet (!) széles területéről kerültek ki¹; és folytak a jövőképviták regionális szinten, valamint neves folyóiratok szerkesztőségeiben is. A miniszterelnök 2005 februárjában összehívta a pártok vezetőit is, hogy még inkább erősítse a fejlesztési elképzeléseket illetően a pártok közti konszenzust.

A stratégiai keretek megalkotásánál figyelembe kellett venni az ágazati szakpolitikákat, a horizontális stratégiákat (így pl. a foglalkoztatási terveket, munkaerőprogramokat) és a regionális stratégiákat is, valamint az egészet beleilleszteni az uniós stratégiák kereteibe, összehangolni a Lisszaboni, Göteborgi és egyéb Közösségi Stratégiai Iránymutatásokkal. Mindezen keretek közt „megálmodták” a jövőt, és azt négy témakörbe sorolva fejtették ki: az életminőség, a biztonság, az egészség és az élhető településeket érintő tárgykörök terén. Ezek mellé pedig már oda lehetett tenni az uniós fejlesztéspolitikai, pénzügyi kereteket.

¹ Így például az előadó említette Bojár Gábort, a Graphisoft Rt. igazgatótanácsának elnökét, Fodor Istvánt az Ericson vezérigazgatóját, Mellár Tamást és Bod Péter Ákost, az Antall-kormány politikusaikat, érzékeltetve ezzel a valódi gazdasági és politikai mixtúrát.

Ha a jövőkép összeállt, akkor jöhet a konkrét tervezés. Halm Tamás a következőkben felvázolta a tervezés főbb lépéseit, valamint a konkrét tervezési dokumentumokat tartalmukkal együtt. Az alapvető tervezési dokumentum, amely 2020-ig terjedő időtávban gondolkodik – és az EU-nak nem is kell bemutatni –, az Országos Fejlesztéspolitikai Konceptió és az Országos Területfejlesztési Konceptió, melyek általános, alapvető fejlesztési célokat foglalnak össze. Ezek elfogadása után kezdődött meg a Nemzeti Stratégiai Referencia Keret (NSRK) elkészítése, amely az unióknak benyújtandó fejlesztési tervet, tehát az NFT II.-t jelenti. Ez a dokumentum a 2007–2013. közötti időszakra tartalmazza a konkrét fejlesztési elképzeléseket. Első olvasatát a Parlament már elfogadta, és március, április hónapban zajlik a társadalmi egyeztetése. Az interneten keresztül bárki elküldheti véleményét a dokumentumról², és erre az előadó buzdította is a hallgatóságot. Olvassuk el és mondjunk véleményt róla! Az NSRK alapján dolgozzák ki a végrehajtási (vagy más néven operatív) programokat, amelyek az egyes szakterületek konkrét fejlesztéseit tartalmazzák. Egyéb dokumentumok elkészítése szintén fontos az Unió számára, ilyenek a Nemzeti Agrár- és Vidékfejlesztési Terv, a Fenntartható Fejlődés Stratégiája, a Nemzeti Akcióprogram (magyar lisszaboni akcióterv).

A jövőkép és a fő célok ismertetése után már csak rövid idő maradt a fejlesztési területek konkrét bemutatására, így éppen csak felvillantásra kerültek, hogy mit is akar Magyarország: a gazdasági versenyképességet akarjuk javítani, a környezetet, az emberi erőforrásokat fejleszteni, szükség van a területi koordinációt igénylő és regionális szintű fejlesztésekre, valamint a kormányzás hatékonyságának növelésére és a reformok támogatására is.

Ha versenyképes gazdaságot akarunk, miért kell a piaci folyamatokba beavatkozni? – tette fel a kérdést **Kapás Judit** tanárnő az előadás végén. Miért nem csak a gazdaság működésének keretfeltételeit javítjuk, hogy majd a piac oldja meg a számára hatékony és nem hatékony gazdasági szereplők helyzetét? A válasz a hallgatóság számára is érezhetően mentegetőző hangulatú volt. A közigazgatási apparátus részeként a bürokrácia tehetlensége és a politikai folyamatok gúzsba kötik még a közigazdászok kezét is. Az előadó azonban biztosította a hallgatóit, hogy ő az, aki leginkább segíti az ilyen típusú kérdések felvetését a Nemzeti Fejlesztési Hivatal berkein belül, a magyar fejlesztési stratégia kialakításakor.

Csaba László Karunk, a Közép-Európai Egyetem és a Corvinus Egyetem egyetemi tanára az MTA Debreceni Akadémiai Bizottság fórumának keretében tartott előadást 2006. március 2-án a DAB székházban „Magyarország útja az euróhoz” címmel. Az előadó azzal magyarázta címválasztását, hogy ez egy olyan kérdés, amihez kötődően megvitathatjuk a magyar gazdaságot és társadalmat érintő főbb problémákat.

Az első kérdés, amire előadásában Csaba professzor választ keresett, az volt, hogy érdemes-e bevezetni az eurót. A kérdés megválaszolásához végigtekintette az euró kialakulását, hogy láthassuk, miként jött létre a történelem során egyedülálló jelenség, amikor is a közös pénz megelőzi a politikai egység kialakulását. Mivel azok az országok, amelyek egyoldalúan a német márkához kötötték a valutájukat, és mintegy az árfolyamon keresztül importálták Németországból a stabilitást, kisebb alkalmazkodási költségekkel vészeltek át a 70-es évek stagflációját, ezért a 80-as években egyre több ország vállalta ezt az „ön-

² Az anyag megtalálható az „Új Magyarország Programja” címmel a <http://www.nfh.gov.hu/doc/UMP/Jovokep.pdf> internetes oldalon.

kéntes kényszerzubbonyt”. Ennek következtében lényegében egy márkaövezet alakult ki a 80-as és 90-es évekre. A folyamat következő logikus lépése volt a közös pénz bevezetése, hiszen ez a legszerényebb becslések szerint is 30 százalékos kereskedelmi bővülést teremthet. A közös pénz stabilitását az Európai Központi Bankra (EKB) bízta, aminek a külső körülmények (olajár-emelkedés, óriási fizetésimérleg-deficit az Egyesült Államokban) és a belső viták, válságok, ellenére sikerült az inflációt 2,1–2,4 százalék között tartania, ami gyakorlatilag árstabilitásnak minősül (igaz, az EKB definíciója szerint nem az). Sikeresnek tekinthetjük tevékenységét továbbá abból a szempontból is, hogy elősegíti a stabilitást és az integrációt, valamint csökkenti a kamatszintet. Mindezek vonzóvá tehetik az euró bevezetését egy politikailag zilált ország számára.

Ezek szerint kívánatos lenne, de képesek lennénk-e bevezetni az eurót 2010-re, tette fel a következő kérdést Csaba László. A válasza pozitív, hiszen az árfolyam a politikai folyamatokhoz és a szabad tőkeáramláshoz képest meglehetősen stabil 246–256 Ft-os sávban mozog, az infláció stabil és csökkenő tendenciát mutat, a kamatláb pedig egyszerűen nem térhet el hosszú távon a partnergazdaságokétól egy olyan gazdaságban, amely ilyen magas szinten integrálódott az Európai Unió gazdaságába (a magyar üzleti ciklus nagyobb összhangot mutat az EU maggazdaságaival, mint a már eurót használó Portugáliáé). Az egyetlen bizonytalan pont az államháztartás, aminek kiegyensúlyozásához felelősségteljes közpénzkezelésre és politikafolytatásra van szükség, de ezt is „csak akarni kellene” – véli Csaba László.

Ha előnyöket jelent és egyben elérhető is, akkor miért hiányzik látszólag a politikai akarat az euró bevezetéséhez? Az előadó abban látja a legnagyobb akadályt, hogy mind a közvéleményt, mind pedig a tanácsadói világot téveszmék uralják. Eszerint az államháztartás hiányának csökkentése a gazdasági növekedés lassulásával jár együtt. A kiadáscsökkentés pedig egyébként is népszerűtlen. Csaba László ehelyütt felsorolt néhány fiskális lehetőséget, amelyek véleménye szerint könnyen és gyorsan látványos eredményekhez vezetnének. Így például, abba kellene hagyni az állami kiadások változatosságát növelő „ötletelést”, a „jó barátok” zsebeinek kitömését. Szerinte az általános forgalmi adó csökkentése elhibázott lépés volt, inkább az adókerülés szigorúbb ellenőrzése, és a járulékbévételek biztonságának felügyelete lett volna jóval fontosabb. Az államháztartási kiadások terén tartózkodni kellene az állami vállalatok veszteségtérítéseitől, a külföldi vállalatok egyedi támogatásaitól, és vissza kell fogni a bürokrácia kiadásait is. Mindez kisebb költségvetési hiányhoz vezet, és ezzel a kamatszolgálat terheit is megspórolhatjuk, pedig igazából még nem is csináltunk semmit – érvel a professzor. Igaz azonban, hogy a reformoknak nincs mindig társadalmi támogatottságuk. Pedig lehet választásokat nyerni jó gazdaságpolitikával is, hiszen mind Svédországban Göran Perssonnak, mind pedig Spanyolországban José María Azarnak, azaz mind a bal-, mind a jobboldalnak sikerült megnyernie a választásokat egy jó gazdaságpolitikának köszönhetően.

Zárszavában Csaba László kifejtette, hogy az euróövezetből való kimaradás nem jelentene nemzeti katasztrófát, hiszen lehetséges euró nélkül is növekedési pályán tartani egy országot, ezt láthatjuk Dánia példáján, csak ehhez még szigorúbb gazdaságpolitikát kell folytatni, mint amilyenre ez euró bevezetéséhez szükséges. Tehát ez Magyarország számára nem alternatíva. A kimaradás következménye lehet azonban sokrétű. Gazdasági versenyképesség terén leghagyhatnak bennünket a balti országok, az autópálya-építés költségei hosszú távon árstabilitási problémákat vetnek majd fel, megnőhet az árfolyam-speculáció veszélye, az árfolyam- és kamatkockázat az ország gazdasági teljesítőképeségét

negatív irányba fordíthatja. És így „Európa Argentínája” lehetünk. Lehet, hogy ez sem a legcsábítóbb alternatíva. Az euró bevezetése tehát mindenképpen csak egy lehetőség, és, ami lehetséges, az manapság egyáltalán nem szükségszerű is egyben.